

NORGES INDSKRIFTER

MED DE ÆLDRE RUNER.

UDGIVNE

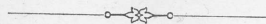
FOR

DET NORSKE HISTORISKE KILDESKRIFTFOND

VED

SOPHUS BUGGE.

I.

CHRISTIANIA.

A. W. BRØGGERS BOGTRYKKERI.

1891—1903.

Kapitel VII.

Jeg skal nu sammenstille de Navne, som de 24 Runer har havt i den ældste germanske, hos Goterne brugte Runerække¹⁾, efter de Resultater, til hvilke jeg i det foregaaende er kommen ved Sammenstilling af angelsaksiske og nordiske Rune-

¹⁾ J. Grimm (Wiener Jahrbücher 1828 S. 41), Miklosich („Glagolitisch“ i Ersch und Grubers Encyklopädie, 1859) og O. v. Friesen (S. 16 f.) har gjort opmærksom paa, at de gamle slaviske (glagolitiske) Bogstavnavne er dannede efter et Princip, som er analogt med det, hvorefter de germanske Runenavne er dannede. De to sidste Forskere finder det sandsynligt, at de slaviske Bogstavnavne er Efterligninger af de germanske Runenavne. Hvis dette forholder sig saa, maa, som v. Friesen fremhæver, Runenavnene have været brugte

navne med de af en Høitysker nedskrevne gotiske Bogstavnavne i Salzburg-Hskr. Foran Runenavnene opfører jeg deres Lydværdi og føier til Navnene Angivelse af de Ordbetydninger, som disse Navne havde, naar de ikke anvendtes som Runenavne. Ved hver Rune tilføies i Parenthes en Henvisning til de Sider i det foregaaende, hvor Runens Navn nærmere er behandlet.

1. f. **fehu* n. Fæ, Gods (S. 52).
2. u. **ūrus* m. Urokse (S. 49 f.).
3. þ. **þorns* m. Torn(?) (S. 75 ff.).
4. a. **ansus* m. Ans eller Aas (d. e. en af Æserne, Guderne) (S. 69 ff.).
5. r. **raida* f. Ridning eller Vogn (S. 46).
6. k. **kauns* m. Byld (S. 74 f.).
7. g. **giba* f. Gave (S. 58 f.).
8. w. **winja* f. Græsgang, Græslund (S. 59 f.).
9. h. **hagal* (Sideform til **hagl*) n. Hagl (S. 54 ff.).
10. n. **nauþs* f. Tvang (S. 53 f.).
11. i. *īs* m. Is (S. 47).
12. j. **jēr* n. Aar (S. 46 f.).
13. iu(?) **ius* m. Barlind, Taksus(?) (S. 64 ff.).
14. p. **perþra* f. maaské: et Slags lystig Dans (S. 60).
15. x(?) **ilx* (d. e. **ilhs*) m. Elg(?) (S. 78 ff.).
16. s. **sōjil* n. Sol (S. 52 f.).
17. t. **Tius* m. Navn paa den Gud, som Nordboerne kaldte *Týr* (S. 47 ff.).
18. b. *berkna* f. sandsynlig: Birkekviste, ialfald i nær Betydningssammenhæng med Birk (S. 50 ff.).
19. e. **ehws* m. Hest (S. 61 f.).
20. m. *manna* m. Menneske, Mand (S. 45 f.).
21. l. **lagus* m. Vand, Vædske (S. 57 f.).
22. ŋ. **Ingws* m. Navn paa en Stammeheros, Nordboernes *Yngvi* (S. 62 f.).
23. o. **ōþal* n. Odel, d. e. arvet Eiendom (S. 63 f.).
24. d. **dags* m. Dag (S. 64).

De Ord, som danner Runernes Navne, er, sandsynlig med Undtagelse af **perþra* (jfr. i det følgende), Ord, som fra urgermansk Tid af har (om end i skiftende Ordformer) hørt hjemme i de forskjellige germanske Sprog¹), f. Eks. got. *faihu* (*fehu*), ags. *feoh*, oldnord. *fé*.

Efter det foregaaende er Runenavnene derimod i sin Anvendelse som saadanne ikke Ord, som fra urgermansk Tid af har hørt hjemme i de forskjellige germanske Sprog, men de er, som jeg tror at have godtgjort, fra Goterne som Laanord

hos de østlige Germaner, der før den Tid, da de slaviske Bogstavnavne blev dannede, boede i Rusland.

Men paa hele denne Kombination finder jeg det ikke nødvendigt her at gaa ind, da jeg finder det godtgjort ved andre Grunde, at Runenavnene brugtes hos Goterne, før Runerne fra Goterne blev ført over til andre germanske Folk.

¹) Det kan ikke godtgjøres, at den særlige Afledning af Ordet for „Birk“, som foreligger i Runenavnet *berkna*, har været urgermansk, men Stammeordet, Navnet paa Træet Birk, er ialfald urgermansk.

gaaet over til Nordboerne og ad en anden Vei til Angelsakserne, saaledes at de Runenavne, som, om end i forskjellige Former, findes baade hos Nordboer og hos Angelsakser, engang i gotisk Form har været Navne paa Runer i det ældste germanske, af Goterne først brugte Runealfabet.

Nu har vi i det foregaaende S. 33 seet, at Inddelingen af den længere Runerække i 3 Grupper, hver Gruppe paa 8 Runer, findes baade paa Vadstena-Brakteaten og paa Thems-Sværdet. Heraf synes da at følge, at den ældste germanske, hos Goterne brugte Runerække bestod, ligesom den ældste nordiske Runerække, af 24 Runer, ikke af flere, og at denne gotiske Runerække ligeledes inddeltes i 3 Grupper, hver paa 8 Tegn.

De gotiske Runenavne, hvis Former jeg i det foregaaende har søgt at bestemme, var, som vi har seet, Nomina, som i det gotiske Sprog tillige havde en Betydning, der var uafhængig af disse Ords Anvendelse som Runenavne. Det er derfor rimeligt, at disse Ord i sin Anvendelse som Runenavne blev bøiede ganske paa samme Maade som den, paa hvilken de blev bøiede, naar de brugtes i Betydninger, som var uafhængige af Ordenes Anvendelse som Runenavne. Dog maa vi antage, at Runenavnene paa Grund af sin Anvendelse som saadanne oftest forekom i Nomin. og Akkus. Ental.

Det samme Forhold med Hensyn til Bøining maa antages at have fundet Sted ved de nordiske og de ags. Runenavne, og her kan Runenavnenes Bøining oplyses ved Eksempler af Litteraturen.

Saaledes heder det i Sigrdrífumál 6: *nefna tysvar Tý*, hvor *Tý* er Akkus. af Runenavnet *Týr* og staar i Akkus. som Objekt for Verbet *nefna*. I Skírnismál 36: *purs ríst ek þér*, hvor *purs* er Akkus. I 3dje gramm. Afh. i Sn. Edda, Bj. M. Ólsens Udg. S. 47: *æru opnir bælgir gærvir a biarkani*, hvor *biarkani* er Dativ af *bjarkan*. I en nyere islandsk *kvennagaldur*, som flere Gange er anført i det foregaaende, heder det:

Risti eg þér
Ása átta,
Nauðir níu¹⁾.

Ligesaa boies Runenavnene i Ags. I Gaaden Nr. 43 i Exeter-Bogen med Opløsning »Hane og Høne« (*hana* og *hæn*) heder det:

þær sceal Nýð wesan
twéga óþer and se torhta Æsc
án an línan, Ácas twégen,
Hægelas swá some.

Meningen er: I de ags. Ord, som skal gjættes, er der to *N*'er (én i hvert af de to Ord), én *Æ*, to *A*'er og to *H*'er.

Forklaringen af Runenavnet *wyn* i det ags. Runedigt begynder saaledes (se S. 59): *wynne* (eller *wenne*) *brúceþ*, hvor *wynne* er Genetiv.

Det er altsaa sikkert, at Runenavnene ligeledes i sin ældste germanske, gotiske Form blev bøiede. Man maa saaledes have bøiet f. Eks. Nomin. *manna*,

¹⁾ Det er altsaa ikke rigtigt, naar v. Grienberger (Arkiv XIV S. 111) om Runenavnet *óss* siger, at det „überhaupt nicht decliniert wurde“.

Akkus. *mannan*, Dativ *mann*, baade naar Ordet betydede »Menneske, Mand« og naar det betegnede Runen for *m*. Ligesaa bøiede man Navnet paa Runen for *d* Nomin. *dags*, Akkus. *dag* o. s. v.
